

ΟΙ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ ΕΝΟΣ ΜΙΚΡΟΥ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΚΤΙΡΙΟΥ ΣΤΟΝ ΧΑΝΔΑΚΑ

Εμμανουήλ Παπουτσάκης

Στο Ηράκλειο, όπως και στις περισσότερες ελληνικές πόλεις, η ιστορία αναδύεται από το έδαφος ή κάτω από τούχους και επιχρίσματα. Έτσι έγινε και στην περίπτωση του μικρού ισογείου κτιρίου, στο παλαιότερο τμήμα της πόλης. Όταν καθαυρέθηκαν τα επιχρίσματα των εξωτερικών τοίχων του, αποκάλυφθηκε η λιτή νεοκλασική όψη ενός από τα βοηθητικά κτίσματα του υποστατικού Καλοκαιριού¹.

Η οχυρωμένη πόλη του Χάνδακα² υπάγεται αυτοδίκαια σε διατάξεις συνολικής μνημειακής προστασίας, για τη διεθνή ιστορική και πολιτιστική σημασία της. Σήμερα διασώζεται ακεραία ο πολεοδομικός ιστός, όπως αποτυπώθηκε στο διάγραμμα της Εντοκρατίας, σε σχέδιο του γερμανού μηχανικού R. Weymüller. Επίσης διατηρούνται σε καλή κατάσταση αρκετά μεμονωμένα λιθόκλιτα κτίρια μέσα σε ένα πλήθος από επερόκλητες πολυκατοικίες, εγκαταλεημένα σπίτια, σταθμευμένα και διερχόμενα αυτοκίνητα και σύγχρονες διαμορφώσεις υπαίθριων χώρων, που δεν απονέμουν την ιστορικότητα της πόλης.

Πολύ κοντά στην παραλία του ιστορικού κέντρου του Ηρακλείου, σε απόσταση ανανοήσε από τον μεγάλο σταυροφυρικό ναό του Αγίου Πέτρου, που στην Τουρκοκρατία είχε μετατραπεί σε Τέμενος του Σουλτάνου Ιμπραήμ και ανατολικά της ενετικής πύλης Dermatá, βρίσκεται η νεοκλασική οικία Λυσίμαχου Καλοκαιρινού, όπου σήμερα στεγάζονται το Ιστορικό Μουσείο Κρήτης³.

Το μικρό αυτό ιδιόκτητο Εξυμ. Παπουτσάκη, βρίσκεται νοτιοανατολικά της οικίας Καλοκαιρινού και κατασκευάστηκε προ του 1898, για να λειτουργήσει ως αποθήκη της, όπως αναφέρεται σε παλαιά συμβόλαιο. Η πρόσφατη καθαίρεση των επιχρισμάτων του από ισχυρή ταμειοκοκλία, αποκάλυψαν την πραγματική μορφή του μικρού κτιρίου και την επιμεικλή κατασκευή του.

Η συμμετρία στη διάταξη των ανοιγμάτων της πρόσοψης και τα περίτεχνα λαξευτά κιονόκρανα της κεντρικής πόρτας, κάτω από την αετωματική αλόχη της βόρειας όψης, στοιχειοθετούν την εικόνα ενός μικρού, αλλά αξιόλογου κτιρίου συνθέδας, με σημαντικά νεοκλασικά μορφολογικά χαρακτηριστικά. Τα τρία κομμένα σήμερα δοκάρια, που διακρίνονται σε ύψος 3,50 μ. περίπου, φαίνεται ότι παλαιότερα στήριζαν υπόστερο, απαραίτητο για τις ανάγκες του υποστατικού. Οι διαστάσεις του κτιρίου είναι σωφώς υποδεέστερες εκείνων της μεγαλοπρεπούς οικίας Καλοκαιρινού, τονίζοντας με αυτή τη διαφορά κλίμακα, τη δευτερεύουσα σημασία των αποθηκών ως προς το αρχοντικό.

Είναι γνωστό ότι σε όλες τις πόλεις με μακροχρόνια ιστορία, όπως είναι το Ηράκλειο, ύστερα από κάθε μεγάλη καταστροφή, οι κάτοικοι ανακατασκευάζαν τα σπίτια τους στα παλαιά όρια. Για λόγους οικονομίας χρόνου και χρημάτων, συμπλήρωναν τα διασυνδεδεμένα τμήματά τους με πιο τρόπο ανταποκρινόμενα καλύτερα στις νέες ανάγκες και δυνατότητες. Αυτό ακριβώς διαπιστώθηκε από την αρχαιολογική έρευνα, που διεξήχθη στο κτίριο, και αποκάλυψε ισόδομη τοιχοποιία ενετικών χρόνων, ύψους ανώτερου των δύο μέτρων. ενσωματωμένη στη νότια και ανατολική πλευρά του.

Σε ενετικά σχέδια της πόλης απεικονίζεται στην ίδια θέση κτίριο και οικογενειακή εκκλησία, που ίσως κατέστρεφον οι βομβαρδιση από τα τουρκικά πλοία κατά την πολιορκία του Ηρακλείου. Δεν γνωρίζουμε αν το κτίριο ανακατασκευάστηκε στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, που ακολουθήσαν, και ποια ήταν η τύχη του, μέχρι να χρησιμοποιηθεί ξανά ως βοηθητικός χώρος του αρχοντικού Καλοκαιρινού.

Η επιβεβαιωμένη κάλυψη της πρόσοψης αυτού του μικρού κτιρίου με ισχυρή ταμειοκοκλία, δεν θα ήταν ικανή να αλλοιώσει σε τέτοιο βαθμό την ιστορικότητά του, ώστε το κράτος να μη θεωρεί απαραίτητη τη διατήρησή του. Στη διαχρονική πόλη του Ηρακλείου με το γνωστό πλούσιο ενετικό παρελθόν, η επιλεκτική διατήρηση των νεοκλασικών προσόψεων κάποιων μεγάρων και η καταστροφή κτιρίων συνθέδας, ή παλαιών κτισμάτων, που τα χαρακτηριστικά τους έχουν καλυφθεί ή κακοποιηθεί από μεταγενέστερες επεμβάσεις, όχι μόνο παρασιτεί την πραγματική ιστορία της πόλης, αλλά προκαλεί δυσαναπληρώσιμα κενά μνήμης με την ορατική απώλεια των λίγων τεκμηρίων, που απέμειναν από το παρελθόν. Παρελθόν, που θεωρούμε τιμή μας να μας ανήκει και να προβάλουμε.

Σημειώσεις

1. Η ιδιοκτησία αυτή εξάρτησε διαπιστώνεται από παλαιά συμβόλαιο.
2. Η ονομασία αυτή αποδίδεται στην πόλη του Ηρακλείου από τη βυζαντινή περίοδο μέχρι την απελευθέρωση της, η δε ίδρυση της πόλης χάνεται στους αιώνες.
3. Ο Καλοκαιρινός διατέθηκε υποπρόξενο της Αρχής στα τέλη του 19ου αιώνα, πρωταγωνίστησε στα ιστορικά γεγονότα της 25ης Αυγούστου 1898 και στη συνέχεια οφραγίστηκε από τους Τούρκους.



1. Η ιδιοκτησία Παπουτσάκη, στη γωνία των οδών Γρεβενών και Γάδ, πριν από την καθαίρεση των κονιαμάτων. Διακρίνεται το πλάτος του παλαιού τμήματος της οδού Γρεβενών και η νέα οικοδομική γραμμή υπολοίπων στην πολυκατοικία πίσω από την ισόγειο οικία.



2. Η ιδιοκτησία Παπουτσάκη μετά την καθαίρεση των κονιαμάτων.